

AJDODLARIMIZ ÓGITLARI ASOSIDA ÓQUVCHI -YOSHLARDA AXLOQIY SIFATLARNI SHAKLLANTIRISH TEXNOLOGIYASI

Usmonova Yulduz Muhammad qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti,

Boshlang'ich ta'lim va tarbiya yo'nalish 1-bosqich magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17859470>

Annotatsiya. Ushbu maqolada ajdodlarimiz o'g'itlari asosida o'quvchi-yoshlarda axloqiy sifatlarni shakllantirish texnologiyalari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ajdodlarimizning hikmatli so'zlari, maqollar va rivoyatlarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish orqali o'quvchi-yoshlarda halollik, hurmat, mas'uliyat, fidoyilik va mehr-muhabbat kabi shaxsiy fazilatlarni rivojlantirish mumkin. Maqolada axloqiy tarbiya jarayonida interfaol metodlar, loyiha ishlari, rolli o'yinlar va monitoring tizimlarining samaradorligi tahlil qilinadi, shuningdek, pedagogik amaliyotga tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: Axloqiy tarbiya, o'quvchi-yosh, ajdodlarimiz o'g'itlari, pedagogik texnologiya, axloqiy sifatlari.

TECHNOLOGY FOR DEVELOPING MORAL QUALITIES IN STUDENTS BASED ON THE TEACHINGS OF OUR ANCESTORS

Abstract. This article analyzes the technologies for developing moral qualities in students based on the teachings of our ancestors. The study shows that integrating the wise sayings, proverbs, and narratives of ancestors with modern pedagogical technologies can effectively develop students' honesty, respect, responsibility, dedication, and compassion. The article examines the effectiveness of interactive methods, project-based activities, role-playing, and monitoring systems in moral education and provides practical recommendations for pedagogical practice.

Keywords: Moral education, students, teachings of ancestors, pedagogical technology, moral qualities.

Kirish

Axloqiy tarbiya insonning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, o'quvchi-yoshlar davrida axloqiy sifatlarni shakllantirish jamiyatning ma'naviy salohiyatini mustahkamlash va milliy qadriyatlarni avlodlar davriga yetkazish jarayonida katta ahamiyatga ega. O'zbek xalqining boy tarixiy va ma'naviy merosi, ajdodlarimizning o'g'itlari, hikmatli so'zlari va milliy an'analari axloqiy tarbiya jarayonida muhim resurs sifatida xizmat qilishi mumkin. So'nggi yillarda pedagogika fanida axloqiy tarbiya texnologiyalari bilan ishlash, ularni o'quv jarayoniga integratsiya qilish masalalari ilmiy tadqiqot obyekti sifatida ko'rib chiqilmoqda.

Mazkur texnologiyalar o'quvchi-yoshlarda mas'uliyat, halollik, hurmat, mehr-muhabbat, fidoyilik kabi ijtimoiy va shaxsiy sifatlarni rivojlantirishga qaratilgan. Ajdodlarimizning o'g'itlari esa bu jarayonga nafaqat ma'naviy mazmun, balki amaliy yo'nalish beradi, chunki ular o'z davrida axloqiy qadriyatlarni hayotiy misollar bilan mustahkamlagan. Shu nuqtai nazardan, ajdodlarimizning o'g'itlarini pedagogik jarayonda samarali qo'llash orqali o'quvchi-yoshlarda axloqiy sifatlarni shakllantirish texnologiyasini ishlab chiqish va takomillashtirish dolzarb ilmiy va amaliy vazifa hisoblanadi. Ushbu maqolada, asosan, milliy ma'naviyat va axloqiy qadriyatlarni pedagogik jarayonda integratsiyalashning nazariy asoslari, mavjud texnologiyalar va ularni o'quvchi-yoshlarga samarali yetkazish usullari tahlil qilinadi.

Dolzabligi

Bugungi kunda yosh avlodni ma'naviy va axloqiy jihatdan tarbiyalash masalasi jamiyat va ta'lim tizimining eng dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. Globalizatsiya, axborot texnologiyalarining keng tarqalishi va madaniy muhitning tez o'zgarishi natijasida o'quvchi-yoshlarda axloqiy qadriyatlarning zaiflashishi kuzatilmoqda. Shu bilan birga, milliy va tarixiy merosimizdagi ajdodlarimizning o'gitlari yoshlarni shakllantirishda noyob pedagogik resurs bo'lib xizmat qilishi mumkin. Axloqiy sifatlarni shakllantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni ajdodlarimizning o'gitlari bilan uyg'unlashtirish esa o'quvchi-yoshlarda ma'naviy ongini, ijtimoiy mas'uliyatni va shaxsiy fazilatlarni mustahkamlashga yordam beradi.

Shu sababli mavzu nafaqat ilmiy, balki amaliy jihatdan ham katta ahamiyatga ega.

Maqsadi

Ushbu maqolaning asosiy maqsadi – ajdodlarimizning o'gitlari asosida o'quvchi-yoshlarda axloqiy sifatlarni shakllantirish texnologiyasini aniqlash, uning nazariy va amaliy jihatlarini tadqiq etishdir. Maqsadga erishish doirasida quyidagi vazifalar belgilangan:

1. Ajdodlarimizning axloqiy tarbiya bo'yicha o'gitlarini tahlil qilish va ularning pedagogik ahamiyatini aniqlash;
2. O'quvchi-yoshlarda axloqiy sifatlarni shakllantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'rganish;
3. Ajdodlarimizning o'gitlarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish yo'llarini aniqlash;
4. Shakllantirilgan texnologiyaning o'quvchi-yoshlarda axloqiy sifatlarni rivojlantirishdagi samaradorligini baholash.

Asosiy qism

Axloqiy tarbiya shaxsning ijtimoiy va ma'naviy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

Ayniqsa, o'quvchi-yoshlar davrida axloqiy sifatlarni shakllantirish jamiyatning ma'naviy salohiyatini mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega. O'zbek xalqining boy tarixiy va ma'naviy merosi, ajdodlarimizning o'gitlari axloqiy tarbiya jarayonida noyob pedagogik resurs sifatida xizmat qiladi. Shuningdek, ajdodlarimizning hikmatli so'zlari, maqollar, rivoyatlar va ertaklar yoshlarning shaxsiy fazilatlarini shakllantirishga yordam beradi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash esa o'quvchi-yoshlarda axloqiy qadriyatlarni yanada mustahkamlash imkonini beradi. Shu nuqtai nazardan, mavzu nafaqat ilmiy, balki amaliy jihatdan ham dolzarbdur.

Maqolada ajdodlarimiz o'gitlarini o'quvchi-yoshlarga etkazishning zamonaviy texnologiyalari, metodlari va samaradorligini tahlil qilish ko'zda tutilgan. Shuningdek, yoshlarning axloqiy fazilatlarini shakllantirishdagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi. Kirish qismida mavzuning dolzabligi, maqsadi va vazifalari, ilmiy nazariy asoslari qisqacha bayon etiladi. Shu orqali maqola o'quvchi-yoshlarda axloqiy sifatlarni shakllantirishning nazariy va amaliy jihatlarini yoritishga tayyorlanadi. Kirish bo'limi mavzuga kirishish va ilmiy asosni belgilashda asosiy vazifani bajaradi.

Axloqiy tarbiya – shaxsni ma'naviy va ijtimoiy jihatdan shakllantirish jarayoni bo'lib, u o'quvchi-yoshlarda axloqiy qadriyatlar va fazilatlarni rivojlantirishga qaratilgan. Axloqiy tarbiya o'quvchilarda mas'uliyat, halollik, hurmat, fidoyilik va mehr-muhabbat kabi shaxsiy sifatlarni shakllantirish imkonini beradi. Pedagogik jarayonda axloqiy tarbiya kontentini aniqlash va uni dars jarayoniga tatbiq etish muhimdir. Shu bilan birga, axloqiy tarbiya ijtimoiy hayotga moslashish, muloqot madaniyati va jamiyatdagi mas'uliyatni rivojlantirishga xizmat qiladi.

O'quvchi-yoshlarni axloqiy jihatdan tarbiyalashda nazariy bilimlarni amaliy mashg'ulotlar bilan mustahkamlash zarur. Zamonaviy pedagogika fanida axloqiy tarbiyaning samaradorligini oshirish uchun interfaol metodlar va innovatsion texnologiyalar qo'llaniladi.

Axloqiy tarbiya shaxsni nafaqat bilimli, balki ma'naviy jihatdan yetuk bo'lishiga yordam beradi. Shu nuqtai nazardan, axloqiy tarbiyaning pedagogik ahamiyati yoshlarning kelajakdagi shaxsiy va ijtimoiy muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir qiladi.

O'zbek xalqining boy tarixiy merosi ajdodlarimizning hikmatli so'zlari, maqollari va rivoyatlarini o'z ichiga oladi. Bu o'gitlar axloqiy qadriyatlarni amaliy misollar bilan yetkazishda muhim vosita hisoblanadi. Masalan, halollik, mehnatsevarlik, hurmat va fidoyilik kabi fazilatlarni ajdodlarimizning o'gitlari orqali yoshlar o'rganadi. Tarixiy va madaniy meros axloqiy tarbiyada asosiy pedagogik resurs sifatida ishlatiladi. Ajdodlarimizning o'gitlari nafaqat ma'naviy mazmun, balki ijtimoiy xulq-atvorni shakllantirishga ham xizmat qiladi. Shuningdek, ularning o'gitlari o'quvchilarda tanqidiy fikrlash va muloqot madaniyatini rivojlantirishga yordam beradi.

Pedagogik jarayonda ajdodlarimizning o'gitlarini dars ishlanmalari, hikoya va interfaol mashg'ulotlar orqali tatbiq etish samaradorlikni oshiradi. Shu tariqa, o'quvchi-yoshlarda axloqiy sifatlarni shakllantirishning mustahkam nazariy va amaliy zaminini yaratadi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar axloqiy tarbiyani samarali tashkil etishda muhim vosita hisoblanadi. Interfaol metodlar, multimedia materiallar, masofaviy ta'lim platformalari va innovatsion dars ishlanmalari axloqiy qadriyatlarni o'rgatishda samaradorlikni oshiradi.

Texnologiyalar yordamida o'quvchilarda shaxsiy fazilatlar, mas'uliyat va muloqot madaniyati rivojlantiriladi. Zamonaviy texnologiyalar o'quv jarayonini qiziqarli va interaktiv qiladi, bu esa axloqiy qadriyatlarni o'zlashtirishni osonlashtiradi. Shu bilan birga, texnologiyalar individual yondashuvni ta'minlaydi va har bir o'quvchining rivojlanish xususiyatlarini hisobga olish imkonini beradi. Pedagogik texnologiyalar axloqiy tarbiyaga ilmiy asos yaratadi va natijalarni baholash imkonini beradi. Bu texnologiyalarni ajdodlarimizning o'gitlari bilan uyg'unlashtirish orqali samarali pedagogik jarayon tashkil etish mumkin. Ajdodlarimizning hikmatli so'zlari va maqollari zamonaviy pedagogik texnologiyalar orqali interfaol mashg'ulotlarga integratsiya qilinadi. Masalan, hikmatli o'gitlarni o'yin, loyiha ishlari, multimedia taqdimotlar yoki masofaviy ta'lim moduliga qo'shish mumkin. Shu yo'l bilan o'quvchi-yoshlarda axloqiy qadriyatlar samarali shakllanadi. Guruhli mashg'ulotlar orqali yoshlar o'rgangan axloqiy fazilatlarni amalda qo'llashga o'rganadi. Bu usul o'quvchilarni faol ishtirokga jalb qiladi va nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan mustahkamlaydi. Shuningdek, bu metod o'quvchilarda ijodkorlik va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi.

Pedagogik jarayonda bunday uyg'unlashtirish yoshlarning axloqiy madaniyatini oshirishga xizmat qiladi.

O'quvchi-yoshlarda axloqiy sifatlarni shakllantirishda turli amaliy metodlar qo'llaniladi.

Hikoya va maqollar orqali tarbiyalash, rolli o'yinlar, muammoli vaziyatlar yechimi, interfaol mashg'ulotlar va guruh ishlari asosiy metodlar hisoblanadi. Bu metodlar yoshlarni halollik, hurmat, mas'uliyat va fidoyilik kabi fazilatlarni o'zlashtirishga o'rgatadi. Shu bilan birga, metodlar o'quvchilarda muloqot madaniyati va jamiyatdagi mas'uliyatni rivojlantiradi.

Amaliy metodlarni muntazam qo'llash orqali axloqiy qadriyatlar hayotiy faoliyat bilan uyg'unlashadi. Pedagoglar o'quvchilarning rivojlanishini monitoring qilish va baholash orqali metodlarni takomillashtiradi.

Bu jarayon axloqiy tarbiyaning sifatini oshiradi va shaxsiy fazilatlarining barqarorligini ta'minlaydi. Axloqiy sifatlarni shakllantirish texnologiyasining samaradorligi o'quvchi-yoshlarda ijtimoiy va shaxsiy fazilatlarining rivojlanishi bilan o'lchanadi. Baholash metodlari sifatida kuzatuv, test, loyiha ishlari va guruh faoliyati tahlili qo'llaniladi. Shu yo'l bilan texnologiyaning kuchli va zaif tomonlari aniqlanadi. Baholash jarayoni o'quvchilarning axloqiy qadriyatlarni amalda qo'llash darajasini aniqlash imkonini beradi. Bu jarayon texnologiyani takomillashtirish, pedagogik yondashuvni optimallashtirish va metodik qo'llanmalarni ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega. Texnologiya samaradorligini baholash o'quvchi-yoshlarda axloqiy fazilatlarining barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Shu bilan birga, bu jarayon ilmiy asoslangan pedagogik qarorlar qabul qilishga yordam beradi.

Muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ajdodlarimizning o'gitlari o'quvchi-yoshlarda axloqiy sifatlarni shakllantirishda samarali pedagogik vosita sifatida xizmat qiladi. Pedagogik jarayonda zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashtirilgan holda ishlatilgan o'gitlar yoshlarning halollik, hurmat, mas'uliyat, fidoyilik va mehr-muhabbat kabi fazilatlarini sezilarli darajada rivojlantiradi. Interfaol mashg'ulotlar, rolli o'yinlar, hikoya va maqollar orqali axloqiy qadriyatlarni amaliyot bilan uyg'unlashtirish natijasida o'quvchi-yoshlarda axloqiy ong va ijtimoiy mas'uliyat barqaror shakllanadi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, an'anaviy pedagogik metodlar faqat nazariy bilimlarni berishga qaratilgan bo'lsa, ajdodlarimiz o'gitlarini zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish orqali bilim va axloqiy fazilatlarini birgalikda rivojlantirish mumkin. Bu jarayon o'quvchilarda mustaqil fikrlash, ijtimoiy mas'uliyat va muammolarni hal qilish qobiliyatini oshiradi. Shu bilan birga, axloqiy sifatlarni shakllantirish jarayonida muntazam monitoring va baholash tizimi samaradorlikni oshiradi, kuchli va zaif tomonlarni aniqlash imkonini beradi.

Pedagogik amaliyot natijalari shuni ko'rsatdiki, ajdodlarimiz o'gitlarini uyg'unlashtirilgan pedagogik texnologiyalar bilan qo'llash o'quvchi-yoshlarda axloqiy qadriyatlarni amalda qo'llash darajasini oshiradi. Bu esa milliy ma'naviyatni rivojlantirish, shaxsiy fazilatlarini mustahkamlash va ijtimoiy mas'uliyatni oshirishga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, mazkur texnologiya nafaqat ta'lim jarayoni, balki o'quvchilarning hayotiy faoliyatida ham samarali bo'lishi mumkin.

Natija

Tadqiqotning asosiy natijasi shundan iboratki, ajdodlarimizning hikmatli so'zlari, maqollar va rivoyatlarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish orqali o'quvchi-yoshlarda axloqiy sifatlarni samarali shakllantirish mumkin. Bu jarayon yoshlarning halollik, mas'uliyat, hurmat, mehr-muhabbat va fidoyilik kabi shaxsiy fazilatlarini rivojlantiradi.

Texnologiyaning samaradorligi muntazam monitoring, testlar, loyiha ishlari va guruh faoliyati orqali baholangan. Natijalar shuni ko'rsatdiki, uyg'unlashtirilgan pedagogik yondashuv axloqiy tarbiya sifatini oshiradi va yoshlarning ma'naviy ongini mustahkamlaydi. Shuningdek, tadqiqot amaliy tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi: dars jarayonida interfaol metodlarni keng qo'llash, ajdodlarimiz o'gitlarini multimedia va loyiha ishlari bilan integratsiyalash, pedagoglar uchun metodik qo'llanmalar yaratish. Shu orqali o'quvchi-yoshlarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirish jarayoni yanada samarali va barqaror bo'ladi. Natijalar pedagogik amaliyotda, shuningdek, ma'naviy tarbiya va ijtimoiy rivojlanish jarayonida keng qo'llanishi mumkin.

Xulosa

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ajdodlarimizning o'gitlari o'quvchi-yoshlarda axloqiy sifatlarni shakllantirishda samarali pedagogik vosita hisoblanadi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirilgan holda ishlatilgan o'gitlar yoshlarning halollik, hurmat, mas'uliyat, fidoyilik va mehr-muhabbat kabi shaxsiy fazilatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, interfaol mashg'ulotlar, hikoya va maqollar, rolli o'yinlar va loyiha ishlari o'quvchi-yoshlarda axloqiy qadriyatlarni amaliyot bilan uyg'unlashtirishga yordam beradi. Bu yondashuv nafaqat nazariy bilimlarni mustahkamlash, balki shaxsiy va ijtimoiy mas'uliyatni oshirishga ham xizmat qiladi. Shuningdek, pedagogik jarayonda muntazam monitoring va baholash tizimi texnologiyaning samaradorligini oshiradi, kuchli va zaif tomonlarni aniqlash imkonini beradi. Shu orqali o'quvchi-yoshlarda axloqiy fazilatlar barqaror shakllanadi va milliy qadriyatlar mustahkamlanadi.

Kelgusida ajdodlarimiz o'gitlarini pedagogik jarayonda kengroq qo'llash, interfaol va innovatsion metodlarni dars jarayoniga integratsiyalash, pedagoglar uchun metodik qo'llanmalar yaratish tavsiya etiladi. Bu esa o'quvchi-yoshlarning ma'naviy va axloqiy rivojlanishini ta'minlash, ularni mas'uliyatli, hurmatli va milliy qadriyatlarni hurmat qiladigan shaxslar sifatida tarbiyalashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayev, B. (2018). O'zbek tarbiyasining nazariy asoslari. Toshkent: O'qituvchi. 240 bet.
2. Karimova, M. (2020). Axloqiy tarbiya va pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Fan va Ta'lim. 198 bet.
3. Qodirov, A. (2017). Milliy qadriyatlar va o'quvchi-yoshlar tarbiyasi. Samarqand: SamDU Nashriyoti. 210 bet.
4. Rahmonova, D. (2019). Interfaol metodlar orqali axloqiy tarbiya. Toshkent: O'zbekiston Pedagogika Instituti Nashriyoti. 165 bet.
5. Sobirov, I. (2021). Ajdodlarimiz o'gitlarining pedagogik ahamiyati. Toshkent: Fan. 178 bet.
6. Valiyev, T. (2018). Pedagogik texnologiyalar va ularning samaradorligi. Toshkent: O'zbekiston Fanlar Akademiyasi Nashriyoti. 220 bet.